

ובמו"ב כתב כדברים הנ"ל מדנפשיה בספר תפארת שלמה (רכינוביץ, פרי שופטים, דברים יז, ח), וז"ל, "... אולם יבואר הענין ע"פ מ"ש בגמ' (שבת כב, א) אין הלכה כר"ש, מי לנו גדול כר"ש בן יוחאי ומדוע אין הלכה כמותו, אך האמת בזה כי לפי גודל מעלת רשב"י גבוה מאוד, לכן בעוה"ז בעת כזאת אינו באפשר שיהיה הנהגת העולם כמותו, ולכן אין הלכה כר"ש, אבל לעתיד כאשר יהיה מלאה הארץ דעה, אזי באמת יהיה הלכה כמותו ...", עכ"ל.

ויעוין עוד בעיקר הענין הנ"ל [דלעת"ל תהא הלכה כרשב"י] בשו"ת אבני ציון (הכהן, ח"ג סוף סי' מד), ובספר אור היקוד הם יוקדים (וילהלם, הוצאת אייר תש"ע, שער ג עמ' קא), ובספר קול ששון (פנירי, עמ' פד), ובספר אפריון לרבי שמעון (הבר, עמ' 131), ובספר דף על הדף (ביצה ה, ב עמ' מז), ובקובץ נזר התורה (ח"כ עמ' רעב), ועוד. וע"ע בספר תורת איש (אונגר, סיון תשס"ז ב"ב, עמ' קסט), עי"ש. ואין להאריך בעניי"ז יותר.

ח"ב עמ' תא), ובספר שבילי המועדים (לוי, ח"ב עמ' 243), ועוד. וכן הובא בשם האר"י ז"ל [לענין שתהא הלכה כרשב"י לעת"ל] בספר שערי אברהם (ליפשיץ, דף מג ע"ב), ובספר רמזי אלול (דאמיניץ, הקדמה עמ' 3), עי"ש. וכמדומה אני דבכתבי האר"י ז"ל שלפנינו ליתא. [ויעוין עוד בשו"ת לבושי מכלול (היכנער, סוף סי' כד) שכן הביא בפשיטות (ללא מקור) דלעת"ל תהא הלכה כרשב"י, עי"ש. ויש לציין דמש"כ בספר פעלא טבא (דיין, מאמר ב) בשם הגר"י כהן שליט"א בעל ה"כרם יהושע" שכן מפורש (דלעת"ל תהא הלכה כרשב"י) ב"פנים יפות" לבעל ההפלאה, עי"ש. כמדומה אני שבפנים יפות (ובשאר ספרי ההפלאה) שלפנינו ליתא. ועוד יש לציין דמה שנראה בספר שדה צופים (פרידמן, מנחות ד, א) דכ"כ ג"כ (דלעת"ל תהא הלכה כרשב"י) בספר בני יששכר (חודש סיון מאמר ו אות א), ובפירוש אבני אליהו לבן הגר"א זצוק"ל בשם אביו (על תפילת "יוצר אור"), עי"ש. זה אינו דשם לא איירי אלא לעניי"ז דלעת"ל תהא הלכה כב"ש, עי"ש].

מקורות למנהגים

[ג]

מקור המנהג להיות ניעור בלילה בו נכנס אדם לשנתו העשרים

ולא נשא אשה אומר הקב"ה תיפח עצמותיו, עי"ש. וע"כ נשארים ערים בלילה זה ועוסקים בתורה להראות בזה שמה שלא נישאו עד עתה הוא בכדי שלא להבטל מעסק התורה [ויש שקוראים לזה "תיקון תיפח"].

תשובה

הנה כמדומה אני לע"ע שאין למנהג הנ"ל כצורתו

שאלה

האם ישנו מקור למנהג שנוהגים רבים מבני הישיבות שבהגיעם ללילה של שנת העשרים לחייהם נשארים הם ערים כל הלילה ללמוד ולעסוק בתורה [ע"ד המנהג בליל הושע"ר ובליל שבועות], וטעמם עפ"י המבואר בגמ' (עיין קידושין כט, ב) שמי שהגיע לגיל העשרים לחייו

פר' כי תשא דף תלז), ובספר מלאכי עליון (מרגליות, עמ' רנא הערה כג), ובספר חינוך ישראל (הארפענעס, ח"ב עמ' תשנ), ועוד. וע"ע בספר מעבר יבוק (אמרי נועם סוף פ"י) שבשנת העשרים מגיע האדם למדרגת עולם האצילות, ע"ש, ואין להאריך בזה כעת).

כתב הגה"ק ר' אריה ליב אפשטיין זצוק"ל בעל הפרד"ס [הובאו הדברים בספרו הפרד"ס (דף יח ע"א), ע"ש. וכמו"כ הוב"ד במעשה רב החדש - הנהגות בעל הפרדס (שטרנבוך, דף מט אות סז), ע"ש. וכן נדפסו הדברים בריש ספרו אור השנים (מהדורת ירושלים תשנ"ח), ובספר הנהגות צדיקים (רוטנברג, ח"ז עמ' תרס אות נא), ועוד, ע"ש], וז"ל, "וקבלתי מרבי המובהק החרוף ובקי הישיש כבוד מו"ה יצחק אייזק זצללה"ה שבלייל הנכנס ל"ד שנה משני האדם אחר י"ג שנה שלימות, וכן בלייל הנכנס לכ"א שנה אחר כלות כ' שנה שלמות (א"ה: בפשטות כוונתו ללילה שאחר היום שנהיה האדם בן י"ג או בן כ', ועיין בארחות רבינו שיובא להלן) כאשר יסכים האדם בדעתו באותו לילה לעבוד הש"י ויתעלה, כן יצמיח ויעלה בכל מיני מעלה עד שיגיע לכל מדה מעולה והוא בדוק ומנוסה בלי שמץ ותפלה, והשומע לדברי אלה בוודאי שיהיה לו תקנה גדולה, ולתקן מה שעשה ח"ו נבלה, ע"י בקשת רחמים כל אותה הלילה, ויעלה לשם ולתהלה", עכ"ל. והוב"ד בכמה וכמה מרבתינו [ויש מהם שהביאוהו כמקור למנהג רבים מהעולם הנ"ל להיות ניעורים כל הלילה בלימוד תורה, ואינו מדוקדק כ"כ], ע"ה"ט בספר גבורות הארי (שם), ובספר ארחות רבנו הקה"י (ח"א, הוספות עמ' לג), ובספר דרך שיחה (עמ' קיד. וצוינו דבריו בספר איש וביתו, שרגא, פ"ח עמ' קעה, ובספר ישמח לב, סאוויץ, ח"א עמ' ה, ובספר שער ראובן, כמיל, ירושלים תשס"ח, עמ' תקיא הערה כ, ועוד), ובספר אור לארבעה עשר

מקור בספרי הקדמונים כלל. וכן העיר לנכון מדנפשיה בספר טהרת התורה (ארלנגר, ח"ב - ג, מעלות הטהרה מאמר יא עמ' עז אות יא), וז"ל, "...ומכאן תבין שמה שהמציאו בישיבות למי שאינו נושא אשה בזמנו שיהיה ער בלילה שנעשה בן עשרים שלא יהיה בכלל תיפח הוא דבר שאין לו שחר ומקור ...", עכ"ל. [וע"ע בזה בשו"ת דברות משה (בובליל, ח"ב - ג בסוה"ס בחלק המכתבים מכתב ט עמ' כו) בשם הרה"ג ר' אברהם דניאל שליט"א בעמח"ס ברית אברהם, ע"ש].

אמנם יש לציין דיסוד ושורש למנהג זה מצינו בכמה מרבתינו הקדמונים, וכדלהלן. נויש לציין דאף לדברי רבתינו הקדמונים אין זה שייך כלל לזה שגיל עשרים הוא זמן הנישואין וכנ"ל, אלא אך מפני מהותו של זמן זה שהוא הזמן שבו נידון האדם בדיני שמים כדאיתא בשבת (פט, ב), ועוד. (ובמקום אחר הארכתי מפי כמה מגדולי רבתינו דעיקר הטעם בזה הוא משום דעדיין לא נשלמת דעתו של האדם עד זמן זה, וע"ה"ט בשו"ת הרשב"א ח"ו סי' קעט, ועוד. וע"ע בב"ב קנה, א, לענין גיל עשרים לגבי התוקף למכור בנכסי אביו, ואכמ"ל בזה). וכבר ידועים דברי החסד לאברהם (מעין שני נהר נו) שעיקר גדול בבחירת האדם לטוב או לרע הוא בזמן שמלאו לאדם עשרים שנה (שאז נידון בב"ד של מעלה וכנ"ל), ע"ש"ה באורך דבריו המופלאים. וצוינו דבריו בכמה מספרי רבתינו (ויש שהוסיפו לבאר כמה ענינים עפ"יז), ע"ה"ט בספר דברי חכמים (פוחאוויטשר, נדמ"ח, דעת חכמה - שער העבודה פי"ב דף שלה), ובספר ערבי נחל השלם (מהדורת אייכן, ח"א דף תקנג. וצוינו דברי הערבי נחל הנ"ל בשו"ת דברי יציב ח"ה אה"ע סוף סי' ד, ובהגהות דברי סופרים שעל ספר יעיר אזן - עין זוכר להחיד"א עמ' קלג, ועוד), ובספר גבורות הארי (אפשטיין, דף ג הערה ג), ובספר אור מלא (רוטנברג, הקדמה להוצאה שניה דף ח), ובספר דברי ישראל (טויב, נדמ"ח, ח"א

בו שפע קדושה וטהרה, הנה כי כן מה טוב להקדים תפלה לצרה, ובהגיע הילד לתשלום שנת י"ג וי"ט אם יוכל יתענה באותו יום ויטבול במקוה טהרה וכלילה ירבה קצת בשמחה וישביע עצמו בדברי תורה וקודם שכיבה יקדים תפילה... "עכ"ל. עיש"ה. [ויש לציין למש"כ בספר זכרון - ניצוצי אש (עמ' תחסג) בשם הגר"ח שליט"א דאין מקור לזה שיש לצום ביום כניסת האדם לשנתו העשרים והיותו בר עונשין בידי שמים, עי"ש. ויש לציין בדברי הפלא יועץ הנ"ל מצינו סמך ומקור למנהג זה].

ועכ"פ כבר העירו כמה מרבתינו דאין ספק שאם ע"י שנשארים ערים במשך הלילה ישתבשו בזה סדרי הישיבה וכדו' אין לנהוג כן, והעיקר הוא להרבות בעסק התורה ובמצוות באותו היום שמלאו לו כ' שנה [עיה"ט בדברי הגרשז"א זצ"ל (הוב"ד בהליכות שלמה - תפילה פ"ה הערה 56, ובספר זכרון - חמדת משה עמ' קיב, ובקובץ ישורון, טו, עמ' תקה, עי"ש. וכן הוב"ד בספר תורת הישיבה שם, ובספר משנת יהושע שם, ועוד), עי"ש. וע"ע בספר ר' הירש - תולדות חייו של הגה"צ ר' צבי זאב פאלי זצ"ל משגיח דישיבת חברון (עמ' 261 - 260), עי"ש].

(גרס, מהדורת תשס"ג, פ"י אות ב. ועי"ש עוד בעמ' קס והלאה), ובספר תורת הישיבה (פנחס, עמ' רפו. ויעו"ש שהביא מדנפשיה הטעם שנהגו רבים להיות נעורים כל הלילה בהגיעם לשנת העשרים שהוא זמן הנישואין וכנ"ל. וכן הובא בספר משנת יהושע - אירוסין ונישואין, חילו, ח"א עמ' ג ס"ג בהערה ח, ועוד. ויש להעיר דמה שציין שם שעצם המנהג הנ"ל הובא בספר אור השנים ובספר ההנהגות לבעל הפרד"ס, עי"ש. אין זה מדוקדק כ"כ וכנ"ל. ומה שציין שם שעצם המנהג הנ"ל הובא בספר ערבי נחל פר' שמיני, עי"ש. זה אינו דבערבי נחל שם לא הביא אלא את דברי החסד לאברהם הנ"ל, ואדרבה המעיין בדברי החסד לאברהם שם יראה דא"צ להשאר ער במלאת לאדם כ' שנה, עי"ש. ומה שציין שם שעצם המנהג הנ"ל הובא ג"כ בספר בית תפילה לבעל הפלא יועץ, עי"ש. אין זה מדוקדק, ועיין להלן, והבן), ובספר הפרשה המחכימה (בן דוד, בראשית עמ' כז ותז), ובקובץ פרי תמרים (י, עמ' צג), ועוד. וע"ע בספר תולדות הישמח ישראל (מקובר, ח"א עמ' רמ ובהערה 5), עי"ש.

ויעוין עוד בספר בית תפילה לבעל הפלא יועץ (דף מג) שכתב, וז"ל, "... וכן בהכנסו לשנת כ' אם זוכה שהוא כלי מוכן זוכה לבחינת נשמה, וכן בכל יום כשזוכה יותר יתוסף

[ד]

מקור מנהג ההליכה לקבר ההורים ביום החופה להזמינם לחתונה

האבות וקברי צדיקים ביום הנישואין (ללא שייכות להזמנתם כלל), ואכמ"ל בזה].

שא"ה

תשובה

הנה מסתבר שהמנהג הנ"ל מבוסס על דברי הזוה"ק (פר' פנחס ריט, ב) שהאבות באים

האם ישנו מקור למנהג שאם החתן או הכלה יתומים הולכים הם לקברי הוריהם ביום החופה להזמינם לחתונתם. [ובמקום אחר כתבתי המקור לגוף הענין ללכת ולהתפלל על קברי